

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 14.12.2011
KOM(2011) 881 lõplik

2011/0432 (CNS)

Ettepanek:

NÕUKOGU DIREKTIIV

Euroopa Liidu kodanike konsulaarkaitse kohta välismaal

(EMPs kohaldatav tekst)

{SEK(2011) 1555 lõplik}

{SEK(2011) 1556 lõplik}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

1.1 Sissejuhatus

ELi kodanikul, kes reisib väljapoole ELi või kes elab kolmandas riigis, kus tema kodakondsusjärgsel liikmesriigil puudub saatkond või konsulaat, on õigus saada konsulaarkaitset ükskõik millise liikmesriigi konsulaarasutuselt. See liikmesriik on kohustatud abistama kolmandas riigis oma riigi esinduseta kodanikke oma kodanikega samadel tingimustel.

Hiljutised kriisid mõjutasid paljusid ELi kodanikke, näiteks 2011. aasta kevadel pärast demokraatia nimel toimunud rahutusi Liibüas, Egiptuses ja Bahreinis või pärast 2011. aasta märtsis Jaapanis toimunud maavärinat. Ka tavapärasemates olukordades, näiteks raske haiguse või kuriteo ohvriks langemise korral on konsulaarkaitse sageli hädavajalik.

Käesoleva õigusakti ettepanekuga asendatakse ELi kodanike konsulaarkaitset käsitlev *sui generis* otsus 95/553/EÜ,¹ arvestades Lissaboni lepinguga kehtestatud õigusraamistikku. Sellega kehtestatakse vajalikud koostöö- ja koordineerimismeetmed, et hõlbustada kolmandas riigis oma riigi esinduseta ELi kodanike konsulaarkaitset, ning viiakse ellu dokumendi „2010. aasta aruanne ELi kodakondsuse kohta – ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine” 8. meede, mille kohaselt seab komisjon endale eesmärgiks tõhustada ELi kodanike õigust saada kolmandates riikides abi kõikide liikmesriikide diplomaatilistelt ja konsulaarasutustelt, sealhulgas 2011. aastal õigusliku vahendi esitamise kaudu.²

1.2 Ettepaneku taust ja põhjused

Kolmandas riigis oma riigi esinduseta ELi kodanike õigus konsulaarkaitsele asjaomase liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping”) artikli 20 lõike 2 punktis c ja artiklis 23 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 46. Tegemist on ühe ELi kodakondsusega antud õigustest. See on ELi solidaarsuse ja liidu identiteedi väljendus kolmandates riikides ning praktiline kasu ELi kodanikuks olemisest.

Konsulaarkaitse on liidu kodanike õigusi käsitleva poliitika lahutamatu osa. Euroopa Ülemkogu kutsus Stockholmi programmis komisjoni üles „kaaluma asjakohaseid meetmeid, millega luua kooskõlastamine ja koostöö, mis on vajalik konsulaarkaitse hõlbustamiseks vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 23”³. Oma 25. novembri 2009. aasta resolutsioonis⁴ toetas Euroopa Parlament koordineerimise ja koostöö tugevdamist konsulaarkaitse valdkonnas, lähtudes sealjuures oma 11. detsembri 2007. aasta

¹ EÜT L 314, 28.12.1995, lk 73.

² KOM(2010)603 (lõplik).

³ ELT 2010/C 115/01 – Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, nõukogu dokument 17024/09, 2. detsember 2009.

⁴ Euroopa Parlamendi 25. novembri 2009. aasta resolutsioon komisjoni teatise kohta Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala kodanike teenistuses” – Stockholmi programm, ELT C 285E, 21.10.2010, lk 12.

resolutsioonist, milles soovitati võtta vastu ühised põhimõtted ja siduvad suunised ja kutsuti üles muutma peale Lissaboni lepingu kehtima hakkamist otsust 95/553/EÜ⁵.

Dokumendis „2010. aasta aruanne ELi kodakondsuse kohta – ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine”⁶ tegi komisjon teatavaks, et tõhustab ELi kodanike õigust saada kolmandates riikides abi kõikide liikmesriikide diplomaatilistelt ja konsulaarasutustelt, sealhulgas kriisi ajal, ning esitab 2011. aastal asjakohase õigusliku vahendi ning tõhustab kodanike teavitamist vastava veebisaidi ja sihipäraste kommunikatsioonimeetmete kaudu. Komisjon rõhutas seda kohustust oma 23. märtsi 2011. aasta teatises⁷ esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse kohta ning tegi teatavaks, et esitab õigusakti, millega luuakse esindamata kodanike konsulaarkaitse soodustamiseks kooskõlastamis- ja koostöömeetmed ning käsitletakse konsulaarkaitse rahalise hüvitamise küsimust kriisiolukordades.

Varem kehtinud õiguskorra kohaselt kehtestasid liikmesriigid omavahel vajalikud eeskirjad. Lissaboni leping annab komisjonile õiguse teha ettepanekuid direktiivide kohta, millega luuakse vajalikud koordineerimis- ja koostöömeetmed, et hõlbustada esindamata ELi kodanike õigust saada samasugust konsulaarkaitset kui selle teise riigi oma kodanikud.⁸ Kehtiva ELi õigusaktiga (otsus 95/553/EÜ⁹) on ette nähtud, et see vaadatakse läbi viis aastat pärast selle jõustumist 2002. aastal.

Praegu on esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse valdkonnas veel arenguruumi. Puudub selge üksmeel ELi toimimise lepingu artikli 23 sisus ja selle õigusega kaasnevates kohustustes. Et see oleks õigusena tõhus ja konkreetse tähendusega, siis aluslepingu artikli napist sõnastusest ei piisa. Liikmesriikide konsulaarseadused ja -tavad on erinevad, nagu ka esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse põhimõtete aluseks olevad seisukohad.

Täpsustamist näivad vajavat eeskätt neli valdkonda:

(1) Abistatavad isikud

Abistatavate isikute ringi tuleb täpsustada. ELi kodanik ei ole esindamata mitte üksnes siis, kui tema liikmesriigil ei ole asjaomases kolmandas riigis saatkonda või konsulaati, vaid ka siis, kui saatkond või konsulaat ei ole kättesaadav.¹⁰ Puudub aga ühtne arusaam, millal saatkond või konsulaat on kättesaadav.¹¹ Samuti tuleb täpsustada, mil määral on ka esindamata ELi kodaniku kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetel õigus saada konsulaarkaitset.

(2) Konsulaarkaitse kättesaadavus ning koostöö/koordineerimine

Täpsustada tuleb seda, milline liikmesriik on kohustatud abistama esindamata ELi kodanikku ning kuidas koordineeritakse abi andmist kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigiga. Selguse puudumine põhjustab viivitusi ega taga tõhusat kaitset asjaomase liikmesriigi kodanikega

⁵ Euroopa Parlamendi 11. detsembri 2007. aasta resolutsioon roheline raamatu kohta: Euroopa Liidu kodanike diplomaatiline ja konsulaarkaitse kolmandates riikides. ELT C 323E, 18.12.2008, lk 120

⁶ KOM(2010)603 (lõplik).

⁷ KOM(2011)149 (lõplik).

⁸ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 23 teine lõik.

⁹ EÜT L 314, 28.12.1995, lk 73.

¹⁰ Otsuse 95/553/EÜ artikkel 1.

¹¹ Konsulteritud liikmesriikide esindajad avaldasid erinevaid arvamusi (nt alla 400 km pikkune vahemaa või asumine saarel).

samadel tingimustel. Aluslepingu kohaselt võib esindamata ELi kodanik valida, millisesse saatkonda/konsulaati ta pöörduda soovib. Praktikast kasutatakse aga ka kohustuste jagamise kokkuleppeid. Sellised kokkulepped on vastuvõetavad eeldusel, et tagatud on esindamata kodanike tõhus kohtlemine. Samal ajal aga ei kiputa seda teavet laialt levitama, mistõttu on kodanikel raske teada, milline saatkond või konsulaat võiks teda abistada.

Vaja on luua veel koordineerimine ja koostöö abistava saatkonna või konsulaadi ja päritolu liikmesriigi vahel. Esindamata ELi kodanike abistamine eeldab erinevalt liikmesriigi enda kodanike abistamisest tõhusat koostööd kodaniku liikmesriigi konsulaarasutustega. Selgemad eeskirjad abistava liikmesriigi ja kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi vaheliseks koostööks ja koordineerimiseks oleksid kasulikud nii konsulaarasutustele kui ka kodanikele. Need käsitlevad seda, millist tüüpi abi esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse tavaliselt hõlmab (surma, kuriteoohvriks langemise jms puhul) ning kuidas koordineeritakse abi andmine abistava liikmesriigi ja kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi vahel.

(3) Koordineerimine kohalikul tasandil

Koordineerimise ja koostöö tagamiseks esindamata ELi kodanike puhul tuleb asjaomases kolmandas riigis asuvatel konsulaarasutustel üksteisega suhelda ning jagada konkreetset teavet.¹² Esindamata ELi kodanike jaoks olulist teavet praegu korrapäraselt ei koguta. Peale selle aitavad Euroopa Liidu lepingu kohaselt seda õigust rakendada liikmesriikide diplomaatilised ja konsulaaresindused ning liidu delegatsioonid kolmandates riikides ja rahvusvahelistel konverentsidel ning nende esindajad rahvusvahelistes organisatsioonides.¹³ Vastavaid volitusi ning tegevuse ulatust ei ole veel sõnastatud. Praegune olukord ei soodusta seega liidu täielikult ühtset välistegevust ning põhjustab inim- ja rahaliste vahendite ebaotstarbekat kasutamist.

(4) Abi kriisiolukordades / rahaline hüvitamine

Õiguskoostööraamistikuga tuleks selgelt kindlaks määrata, kes abistab esindamata ELi kodanikke kriisiolukordades, sealhulgas ka see, millist rolli täidab nn juhtriik,¹⁴ kes peaks kriisi ajal meetmeid võtma. Situatsiooniplaneerimises ei ole ühtegi esindamata ELi kodanikke käsitlevat erisätet ning kriisiolukorra puhul on raske määrata kindlaks esindamata ELi kodanike arvu. Kuid just raskete kriiside ajal vajavad kohalikud töötajad kriisisekkumisekspertide abi.

Praegu hõlmavad õigusaktid ja suunised abi rahalist hüvitamist käsitlevaid üldmenetlusi,¹⁵ mida üldjuhul kriisiolukordades ei kohaldata, sest need ei näi spetsiifiliste vajaduste¹⁶ jaoks kohased. Kui rahaliste kohustuste jagamine on ebaselge ning seda tegelikkuses ei toimu, ollakse vähem huvitatud võtma kasutusele ennetav käsitusviis, mis hõlmaks kohustusi, mis ei ole seotud oma kodanikega.

¹² Näiteks esindamata liikmesriikide asutuste ning esindamata kodanike keelt kõnelevate tõlkijate/juristide/arstide kontaktandmed.

¹³ Euroopa Liidu lepingu artikkel 35.

¹⁴ Juhtriigid on kehtestatud praegu 29 kolmandas riigis 146st, kus on esindatud vähemalt üks liikmesriik.

¹⁵ Otsuse 95/553/EÜ (suunised Euroopa Liidu kodanike konsulaarkaitse kohta kolmandates riikides)(nõukogu 16. juuni 2006. aasta dokument 10109/06, mida on muudetud nõukogu 5. novembri 2010. aasta dokumendiga 15613/10 – avaldamata) artikkel 6 ja Euroopa Ülemkogu suunised konsulaarjuhtriigi mõiste rakendamise kohta (ELT C 317, 12.12.2008, lk 6).

¹⁶ Eelkõige pingelises olukorras ja suure arvu abistamist vajavate kodanike korral.

Praeguse süsteemi probleemide üksikasjalik analüüs ning nende lahendamiseks kaalutud erinevate variantide mõju on esitatud ettepanekule lisatud mõjuhinnangus.

2. KONSULTEERIMINE HUVIDATUD ISIKUTEGA

Huvitatud isikutega on ulatuslikult konsulteeritud. 2010. aastal toimunud kõikehõlmavas avalikus arutelus ELi kodanike õiguste üle püüti saada võimalikult paljude kodanike ja asjaomaste sidusrühmade arvamust ning erilist tähelepanu pöörduti ELi kodanike konsulaarkaitsele. Sellele avalikule arutelule eelnes arutelu 2007. aasta rohelise raamatu üle, mis käsitleb ELi kodanike diplomaatilist ja konsulaarkaitset kolmandates riikides.¹⁷ Esitatud ideid võeti arvesse 1.–2. juunil 2010 toimunud ELi kodanike õigustele pühendatud konverentsi poliitilises arutelus, milles käsitleti põhjalikult ka konsulaarkaitset. Konsulaarkaitse valdkonna sidusrühmadega (nt liikmesriigid, reisiettevõtjad, valitsusvälised organisatsioonid ja akadeemilised ringkonnad) konsulteeriti põhjalikumalt, sealhulgas kahe temaatilise seminari raames, mis toimusid 24. septembril 2010 ja 23. juunil 2011. Kõikide liikmesriikide konsulaar- ja diplomaatilisi asutusi teavitati nõukogu konsulaarasjade töörühma (COCONi) kaudu ning nende arvamused saadi ka veebipõhise küsitluse põhjal. Väliskonsultant külastas hiljuti kuut esindavat liikmesriiki ning korraldas lähetused nelja valitud kolmandasse riiki,¹⁸ et vahetult küsitleda kohapeal töötavaid konsulaartöötajaid. Selle ettepaneku koostamises võttis komisjon arvesse läbivaatamise eri aspekte käsitleva nelja uuringu tulemusi.¹⁹

Sidusrühmad toetavad üldiselt kavandatavat reformi. Lissaboni lepinguga kehtestatud uut õiguskorda arvestades on otsuse 95/553/EÜ läbivaatamine vajalik ning nende arvates tuleks sellega parandada koordineerimist ja koostööd ning täpsustada õiguslikke põhimõtteid. Sidusrühmade seisukoht on reformi peamiste osade suhtes järgmine. Saatkonna või konsulaadi kättesaadavuse küsimuses puudub konsulteeritud liikmesriikidel ühine arusaam selle sisu suhtes.²⁰ Pärast sidusrühmadega²¹ konsulteerimist näib vastuvõetav ajapiirang olevat niisugune, et ühe ja sama päeva jooksul jõutakse saatkonda või konsulaati, saadakse konsulaarkaitset ja jõutakse tagasi väljasõidukohta. Kodanikuühiskonna esindajad pooldasid selgeid ja siduvaid õiguslikke mõisteid. Kodanikuühiskonna esindajad pidasid konsulaarkaitse laienemist kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele oluliseks küsimuseks²² ning enamik liikmesriike oli seisukohal, et see peaks olema vähemasti võimalik (ehkki mõnel korral öeldi,

¹⁷ ELT C 30, 10.2.2007, lk 8.

¹⁸ Kasahstan, Sri Lanka, Kuuba ja Egiptus.

¹⁹ 2009. aasta uuring liikmesriikide õigusaktide ja tavade kohta, mille korraldas Instituto Europeo de Derecho ja mille käigus ta uuris liikmesriikide seadusi ja tavasid konsulaarkaitse valdkonnas. Meetmed projekti CARE (Kodanike konsulaarabi reguleerimine Euroopas) raames (2009–2011), mis korraldati Euroopa Komisjoni põhiõiguste ja kodakondsuse programmist saadud raha abil ja milles analüüsiti liikmesriikide konsulaar- ja diplomaatilist kaitset käsitlevaid õigusraamistikke. Konsultatsioonifirma GHK 2010. aasta välisuuringuga toetati komisjoni poliitikavaldkonna variantide ja nendega seotud kulude analüüsimisel, keskendudes kriisiolukordadele ja rahalisele hüvitamisele. Teine välisuuring, mille tegi 2011. aastal konsultatsioonifirma Matrix Insight ja mille käigus saadi lisateavet, sealhulgas kolmandatesse riikidesse tehtud lähetustest, hinnati otsust 95/553/EÜ ja uuriti arenguvõimalusi.

²⁰ Enamik konsulteeritud liikmesriikidest oli seisukohal, et 6 tunni pikkune sõit konsulaati jõudmiseks oleks mõistlik (63 % veebipõhise küsitluse põhjal; 37 % liikmesriikidest pakkusid välja teistsuguse sõiduaja; kuid liikmesriigid juhtisid korduvalt tähelepanu sellele, et erandkorras võib olla vaja kiiremat tegutsemist).

²¹ Vt mõjuhinnang, lk 26.

²² Mida toodi muu hulgas esile ka 23. juunil 2011. aastal toimunud temaatilisel seminaril.

et konsulaarkaitse laienemise tingimusi neile tuleks täpsustada)²³. Konsulaarkaitse ning koordineerimise ja koostöö suhtes on liikmesriigid ja kodanikuühiskond üldiselt seisukohal, et kohustuste jagamise kahepoolsed ja kohapealsed kokkulepped peavad olema läbipaistvad. Kodanikuühiskonna esindajad rõhutavad vajadust tagada, et esindamata kodanikud saaksid taotleda konsulaarkaitset liikmesriigi enda kodanikega võrdsetel alustel. Valdav enamik²⁴ on seisukohal, et heade teabekanalite ja selgete õigusnormide tagamine on oluline või väga oluline tegur, mis aitab abi veelgi tõhustada. Kriisiolukordade ning nende finantsmõjude puhul toetavad liikmesriikide esindajad kindlalt juhtriigi põhimõtet, mida tuleks edendada, ning rõhutavad kriisiks põhjaliku valmisoleku kasutegureid.²⁵ Kodanikuühiskonna esindajad rõhutasid, et ka kriiside korral tuleb tagada esindamata ELi kodanike tõhus abistamine võrdselt liikmesriigi enda kodanikega.

3. ETTEPANEKU ÕIGUSLIK KÜLG

3.1 Kavandatud meetmete kokkuvõte

Käesoleva ettepaneku peamine eesmärk on

- **täpsustada** esindamata ELi kodanike võrdsetel tingimustel konsulaarkaitse saamist käsitleva õiguse **sisu ja toimimist**;
- **lihtsustada konsulaarasutuste koostööd ja koordineerimist**.

Sel eesmärgil käsitletakse ettepanekus järgmisi küsimusi:

(1) Abistatavad isikud

Ettepanekus täpsustatakse, et ELi kodanikku peetakse esindamata kodanikuks eeskätt juhul, kui tema liikmesriigi saatkond või konsulaat ei ole kättesaadav. Saatkond või konsulaat ei ole kättesaadav, kui ELi kodanik ei jõua vähemasti ühe ja sama päeva jooksul minna saatkonda/konsulaati ja naasta väljasõidukohta (transpordivahendiga, mida kolmandas riigis tavaliselt kasutatakse). Erandiks on juhtumid, mil kiireloomuliste asjaolude tõttu on vaja abi veel kiiremini. Ettepanekus täpsustatakse veel, et ELi kodanike konsulaarkaitse laieneb ka ELi kodaniku kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 23 on ette nähtud mittediskrimineeriv kohtlemine ning kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 7 ja 24 ning Euroopa Kohtu praktikaga laienevad ELi kodanike õiguste peamised hüved ka nende pereliikmetele, et tagada nimetatud õiguste täielik tõhusus.²⁶ Sellest tulenevalt nähakse ettepanekus ette, et ELi kodanike kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele tuleb anda kaitset, mis on võrdväärne kaitsega, mida liikmesriik annab oma kodanike kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele.²⁷

²³ Veebipõhise küsitluse ning liikmesriikide ekspertide konsulteerimise ja küsitlemise järgi.

²⁴ Liikmesriikide veebipõhise küsitluse kohaselt pidas 68,8 % vastajaist õiguslike ettepanekute selgust konsulaarabi veelgi tõhusamaks muutmiseks väga oluliseks (50 %) või oluliseks (18 %) teguriks; praktiliste probleemide (nt selgete teabekanalite tagamine) lahendamise küsimuses olid vastused samased (43 % pidas seda väga oluliseks, 37 % oluliseks).

²⁵ Mida toodi esile 23. juunil 2011. aastal toimunud sihtotstarbelisel seminaril ja kahepoolsetes konsultatsioonides.

²⁶ Vrd nt juhtum C-60/00 Carpenter.

²⁷ Meeles tuleb pidada seda, et mitte kõik konsulaartenused, mida pakutakse enda või ELi kodanikele, ei laiene nende kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele. Eeskätt ei saa väljastada

(2) Konsulaarkaitse kättesaadavus ning koostöö/koordineerimine

Ettepanekus rõhutatakse, et ELi kodanik võib pöörduda ükskõik millise liikmesriigi saatkonda või konsulaati, ehkki liikmesriigid võivad kokku leppida konkreetse korralduse, kui sealjuures on tagatud läbipaistvus (teavitamise ja seejärel selle teabe avaldamise kaudu komisjoni veebilehel) ning taotluste tulemuslik menetlemine.

Ettepanekus täpsustatakse veel, millist abi annavad liikmesriigid kõige sagedamini esinevate juhtumite korral (st vahistamine või kinnipidamine, kuriteo ohvriks langemine, raske õnnetus või haigus, surm, hädasolevate liidu kodanike abistamine ja nende kodumaale tagasitoimetamine, vajadus tagasipöördumistunnistuse järele), nii nagu liikmesriigi tavapärase tegevus konsulaarkaitse valdkonnas ette näeb,²⁸ ning täpsustakse ka nimetatud juhtumite korral kohaldatavad konsulaarasutuste koostöö- ja koordineerimismenetlused. Kodanike õigus enesemääramisõiguse tagamiseks on ettepanekus sätestatud, et kodanikelt päritakse nende soovide kohta ja nendega tuleb ka arvestada, sealhulgas pereliikmete või muude sugulaste teavitamise vajadus (nt vahistamise korral). Samuti tuleb surma korral võtta nõuetekohaselt arvesse, mida lähisugulased soovivad surnukehaga edasi teha.

(3) Kohalik koordineerimine / ELi lisaväärtus

Ettepanekus nähakse ette, et kohalikud koostöökoosolekud konsulaarkaitse küsimustes peaksid hõlmama ka esindamata ELi kodanikke käsitleva teabe korrapäraselt vahetamist ning nende koosolekute eesistuja peaks koguma esindamata ELi kodanike abistamiseks olulisi kontaktandmeid (nt esindamata liikmesriikide piirkondlikult vastutava saatkonna või konsulaadi andmed). Selles nähakse ette, et eritingimustel võib neid koosolekuid juhtida või muul viisil toetada liidu delegatsioon.

(4) Abi kriisiolukordades / rahaline hüvitamine

Kriisiolukordade suhtes hõlmab ettepanek mitmeid parandusi. Nende kohaselt peavad situatsiooniplaneerimise kavad järjepidevalt hõlmama esindamata ELi kodanikke. Ettepanekus rõhutatakse juhtriigi olulisust esindamata ELi kodanike kaitsmisel ning määratakse kindlaks tema roll selles, st juhtriik vastutab koordineerimise eest ja juhib esindamata ELi kodanike abistamist. Ettepaneku kohaselt võib juhtriik taotleda täiendavat abi liidu kodanikukaitse mehhanismist ja Euroopa välisteenistuse kriisiohjamisstruktuuridelt. Ettepanekuga nähakse ette ka lisatoetus ning koostoime täielik ärakasutamine, nähes ette liikmesriikide konsulaarvaldkonna ekspertide, eriti esindamata liikmesriikide ekspertide kaasamise liidu tasandi päästemeeskondadesse. Rahaliste kohustuste jagamisel kehtestatakse lihtsustatud tagasimaksekord, mida kohandatakse kriisiolukordade järgi. See hõlmab konsulaarasutuste ja kodanike suhtlemiskorda, kehtestades päringutele standardvormid ning lihtsama süsteemi tagasimaksete jälgimiseks (proportsionaalsuse alusel²⁹ ja kui kulusid ei ole võimalik arvutada, siis kindla määra alusel³⁰). Parandatud tagasimaksekord täiendab liidu

tagasipöördumistunnistust (ei enda ega ELi kodanike kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele); kinnipeetud kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmeid saab külastada juhul, kui kolmanda riigi konsulaarasutused selle suhtes vastuväiteid ei esita.

²⁸ Mis on tuvastatud organisatsiooni Instituto Europeo de Derecho uuringus ja mida on toodud esile nõukogu töörühmades Hispaania eesistumise ajal. Vt mõjuhinnangu V lisa.

²⁹ Proportsionaalsete tagasimaksete aluseks on abistatud isikute arv (kogukulu jagatud abistatud isikute arvuga).

³⁰ St evakueerimise, meditsiinilise evakueerimise ja peavarju standardkulud.

kodanikukaitse mehhanismist ja Euroopa välisteenistuse kriisiohjamisstruktuuride antavat toetust.

3.2 Õiguslik alus

Lissaboni lepingu kohaselt antakse ELile Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 23 teises lõigus pädevus võtta vastu õigusakt, mis käsitleb esindamata ELi kodanike konsulaarkaitset. Selle lepingusätte kohaselt on nõukogul õigus võtta vastu direktiive, millega kehtestatakse esindamata ELi kodanike kaitse hõlbustamiseks vajalikud koordineerimis- ja koostöömeetmed. See säte kehtib kõikidele liikmesriikidele.

3.3 Subsidiaarsus ja proportsionaalsus

Esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse hõlmab määratluse kohaselt piiriülest mõõdet, laiendades ELi kodakondsusega antavaid õigusi väljapoole ELi piire. Käesolev algatus käsitleb ELi kodanikele antud konkreetset õigust – õigust saada teise liikmesriigi konsulaar- või diplomaatiliselt asutustelt konsulaarkaitset asjaomaste riikide kodanikega samadel tingimustel, mis on oma olemuselt seotud ELi kodakondsuse põhimõttega ning liidule Euroopa Liidu toimimise lepinguga antud pädevusega. Seetõttu näib olevat asjakohane võtta selle õiguse edendamiseks vajalikke koordineerimis- ja koostöömeetmeid liidu õiguskorra raames, mitte reguleerida seda liikmesriikide valitsuste esindajate *sui generis* otsustega. Selle õiguse tõhusust ja sidusust suurendatakse selle integreerimisega liikmesriikide õiguskorda, liikmesriikide kohtute õigusega paluda Euroopa Kohtult tõlgendamisjuhiseid ja komisjoni õigusega tagada sellest kinnipidamine.

Ettepanekus võetakse nõuetekohaselt arvesse proportsionaalsuse põhimõtet, piirdudes koostöö- ja koordineerimismeetmete kindlaksmääramisega sageli esinevateks juhtumiteks (nt surm, kuriteo ohvriks langemine) ja kriisiolukordadeks. Peale selle tugineb ettepanek täielikult varasematele õigusmeetmetele ja hiljutistele arengusuundadele ning lõimib neid, nt juhtriigi põhimõtet, keskendudes konkreetset esindamata ELi kodanikele. Lisatud mõjuhindang näitab, et iga esitatud muudatuse kasutegurid kaaluvad üles nendega kaasneva kulu. Esitatud meetmed on seega proportsionaalsed.

3.4 Mõju põhiõigustele

Nagu ettepanekule lisatud mõjuhindangus on üksikasjalikult kirjeldatud ning kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta³¹ tõhusa rakendamise strateegiaga tugevdab ettepanek hartas sätestatud õigusi. See reform tugevdab eeskätt põhiõigust saada konsulaarkaitset asjaomase liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel, nagu on sätestatud selle põhiõiguste harta artiklis 46, täpsustades selle õiguse sisu, hõlbustades vajalikku koostöö- ja koordineerimiskorda ning tagades tõhusa rakendamise ja täitmise. Konsulaarkaitse laiendamisega kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele tugevdatakse ka õigust pereelule ning lapse õigusi (Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7 ja 24). Täpsemad kohustused ja nende parem jagamine kriisiolukordades tagaks mittediskrimineerimise põhimõtte ka kriisi ajal, kui kaalul on põhiõigused. Peale selle edendatakse mittediskrimineerimise põhimõtet, õigust elule ja isikupuutumatusetele, kaitseõigust ning õigust õiglasele kohtulikule arutamisele (Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 2, 3, 21, 47 ja 48).

³¹ Komisjoni teatis, KOM(2010)573 (lõplik), 19.10.2010.

Ettepanek:

NÕUKOGU DIREKTIIV

Euroopa Liidu kodanike konsulaarkaitse kohta välismaal

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 23,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud õigusakti eelnõu riikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi arvamust,

toimides seadusandliku erimenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Liidu kodakondsus on liidu kodanike põhistaatus, kui nad kasutavad neile aluslepingutega antud õigusi. Selliste kodanike, kelle liikmesriigil puudub kolmandas riigis saatkond või konsulaat, õigus saada ükskõik millise liikmesriigi diplomaatiliselt või konsulaarasutuselt kaitset asjaomase riigi kodanikega samadel tingimustel on üks liidu kodanikele aluslepinguga antud õigus.
- (2) Lissaboni lepinguga edendati ELi kodakondsuse staatust ja tugevdati sellega kaasnevaid õigusi; konsulaarkaitse suhtes nähakse selles ette koostööd ja koordineerimist käsitlevad direktiivid. Dokumendi „2010. aasta aruanne ELi kodakondsuse kohta – ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine”³² 8. meetme kohaselt kohustus komisjon tõhustama ELi kodanike õigust saada kolmandates riikides abi kõikide liikmesriikide diplomaatiliselt ja konsulaarasutustelt, sealhulgas kriisi ajal, ning esitama 2011. aastal asjakohase õigusliku vahendi ning tõhustama kodanike teavitamist vastava veebilehe ja sihipäraste kommunikatsioonimeetmete kaudu.
- (3) Komisjon rõhutas seda kohustust oma 23. märtsi 2011. aasta teatises³³ esindamata ELi kodanike konsulaarkaitse kohta ning tegi teatavaks, et esitab õigusakti, millega luuakse esindamata kodanike konsulaarkaitse soodustamiseks kooskõlastamis- ja koostöömeetmed ning käsitletakse konsulaarkaitse rahalise hüvitamise küsimust kriisiolukordades.

³² KOM(2010)603 (lõplik).

³³ KOM(2011)149 (lõplik).

- (4) Liit rajaneb solidaarsuse, mittediskrimineerimise ja inimõiguste austamise väärtustel ning suhetes kolmandate riikidega peaks liit kaitsma oma väärtusi ja aitama kaasa oma kodanike kaitsele. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 46 sätestatud liidu esindamata kodanike põhiõigus konsulaarkaitsele asjaomase liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel on Euroopa solidaarsuse väljendus. See tagab liidu kodakondsuse põhimõtte välismõõtmel ning tugedab liidu identiteeti kolmandates riikides.
- (5) 19. detsembril 1995 nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate otsusega 95/553/EÜ³⁴ on reguleeritud ELi kodanikele saatkondade ja konsulaatide antav kaitse ning ette nähtud selle läbivaatamine viis aastat pärast otsuse jõustumist 2002. aastal.
- (6) Käesoleva direktiiviga tunnistatakse kehtetuks otsus 95/553/EÜ ning direktiivi eesmärk on kehtestada liidu esindamata kodanike konsulaarkaitse hõlbustamiseks vajalikud koostöö- ja koordineerimismeetmed. Need meetmed peaksid suurendama õiguskindlust ning tõhustama konsulaarasutuste koostööd ja edendama nendevahelist solidaarsust.
- (7) Esindamata kodanike kaitse kolmandas riigis eeldab tõhusat koostööd ja koordineerimist. Vaja võib olla tihe koostöö kolmandas riigis esindatud abistava liikmesriigi ning kodaniku päritolu liikmesriigi vahel. Kohalik konsulaarkoostöö võib esindamata kodanike puhul olla keerulisem, sest see nõuab koordineerimist kohapeal esindamata asutustega. Et täita lünk, mis on tingitud kodaniku liikmesriigi saatkonna või konsulaadi puudumisest, tuleb luua stabiilne raamistik.
- (8) Liidu kodanik on esindamata, kui tema kodakondsusjärgsel liikmesriigil ei ole kolmandas riigis kättesaadavat saatkonda või konsulaati. Kättesaadavuse mõistet tuleks tõlgendada selliselt, et tagatud oleks kodanike kaitse.
- (9) Kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 7 sätestatud õigusega era- ja perekonnaelu austamisele peaksid abistavad liikmesriigid tagama liidu kodanike kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmete kaitse samadel tingimustel, nagu nad tagavad enda kodanike kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele. Pereliikmete määramisel tuleks tugineda Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ,³⁵ mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil, artiklitele 2 ja 3. Liikmesriigil ei pruugi olla võimalik pakkuda kolmanda riigi kodakondsusega pereliikmetele igat liiki konsulaarkaitset, eelkõige ei väljastata tagasipöördumistunnistusi. Harta artikli 24 kohaselt tuleks esikohale seada lapse parimad huvid, nagu on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 20. novembri 1989. aasta lapse õiguste konventsioonis.
- (10) Esindamata kodanikud peaksid saama vabalt valida, millise saatkonna või konsulaadi poole nad konsulaarkaitse saamiseks pöörduvad. Liikmesriigid peaksid olema suutelised leppima kokku kohustuste jagamises. Niisugused kokkulepped peaksid olema aga kodanikele läbipaistvad ega tohiks ohustada tõhusat konsulaarkaitset.

³⁴ EÜT L 314, 28.12.1995, lk 73.

³⁵ ELT L 158, 30.4.2004, lk 77.

Niisugustest kokkulepetest tuleb teavitada komisjoni ja sellesisuline teave avaldada komisjoni asjaomasel veebilehel.

- (11) Aukonsulite volitustega seotud tavad on liikmesriigiti erinevad. Aukonsulid täidavad üldiselt väga piiratud konsulaarülesandeid. Aukonsuleid tuleks pidada võrdväärseks kolmandas riigis alaliselt esindatud kättesaadavate saatkondade ja konsulaatidega üksnes neile siseriiklikes õigusaktides ja tavades sätestatud volituste piires.
- (12) Kaitse tuleks tagada juhul, kui taotleja tõendab, et ta on ELi kodanik. Konsulaarkaitset vajavate kodanike isikut tõendavad dokumendid ei pruugi enam nende käes olla. ELi kodakondsuse põhistaatus antakse otse ELi õigusega ning isikut tõendavatel dokumentidel on pelgalt deklaratiivne väärtus. Kui taotleja ei saa esitada isikut tõendavaid dokumente, peaks tal olema võimalik oma isikut tõendada muul viisil, kontrollides seda vajaduse korral selle liikmesriigi ametiasutuste kaudu, mille kodanik taotleja end väidab olevat.
- (13) Liikmesriikide asutused peaksid tegema omavahel ja liiduga, Euroopa välisteenistuse ja Euroopa Komisjoniga tihedat koostööd ja koordineerima oma tegevust vastastikuse austuse ja solidaarsuse vaimus. Kiire ja tõhusa koostöö tagamiseks tuleks liikmesriikide asjaomaseid kontaktisikuid teavitada Euroopa välisteenistuse turvalise veebilehe kaudu (Consular On-Line) ja seda teavet pidevalt ajakohastada.
- (14) Täpsustada tuleks koostöö ja koordineerimise ulatus, et määrata kindlaks asjaomastes valdkondades vajalikud meetmed. Esindamata kodanike konsulaarkaitse hõlmab abistamist paljude tüüpiliste olukordade puhul, nagu vahistamine või kinnipidamine, raske õnnetus või haigus ja surm, aga ka hädaolukorras abistamist ja isikute kodumaale repatrieerimist ning tagasipöördumistunnistuste väljastamist. Kuivõrd vajalik kaitse sõltub alati tegelikust olukorrast, ei tohiks konsulaarkaitse piirduda üksnes konkreetsete käesolevas direktiivis nimetatud olukordadega.
- (15) Liikmesriikide konsulaarasutuste tõhusaks koordineerimiseks ja koostööks tuleb kindlaks määrata, millist liiki abi konkreetsetes olukordades antakse. Need abiliigid peaksid kajastama liikmesriikide tavapäraseid tavasid, piiramata Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 23, millega liikmesriikidele kehtestatakse kohustus tagada kaitse nende oma kodanikele antava kaitsega samadel tingimustel.
- (16) Et austada kodanike enesemääramisõigust, tuleks kodanike võimalike soovidega arvestada, sealhulgas sellega, kas pereliikmeid või muid sugulasi soovitakse juhtunust teavitada või mitte. Samuti tuleb surma korral nõuetekohaselt võtta arvesse seda, mida lähisugulased soovivad surnukehaga edasi teha.
- (17) Vastastikune solidaarsus ja koostöö hõlmab ka rahalisi küsimusi. Liikmesriigid annavad rahalist abi viimase abinõuna juhtumite korral, kui kodanikel ei ole rahalisi vahendeid võimalik hankida muul viisil, näiteks pereliikmete või sugulaste rahaülekannete abil. Liidu kodanikke tuleb abistada tõhusalt, olenemata nende kodakondsusest. Tuleb tagada rahaliste kohustuste jagamine ning piisav hüvitamine. Rahalise abi andmise korral võidakse nõuda raha saajalt saadud summa tagasimaksmist.
- (18) Sellest tulenevalt tuleks suurendada konsulaarasutuste vastastikust solidaarsust ning lihtsustada rahastamise menetlusi. Arvestades kriisiolukordade eripära, nagu vajadus

reageerida kiiresti seoses märkimisväärse arvu kodanikega, ei tohiks tagasimaksekohustus olla eelduseks, et abistav liikmesriik saaks nõuda kulude hüvitamist.

- (19) Suurte kriiside korral, millel võivad olla rasked tagajärjed olulisele hulgale liidu kodanikele, tuleks abistava liikmesriigi taotlusel abistataval liikmesriigil hüvitada kulud proportsionaalselt, jagades üldkulud abistatud kodanike arvuga. Kui kulusid ei ole võimalik välja arvutada, võib abistav liikmesriik taotleda hüvitamist kindlate summade alusel, mis on esitatud käesoleva direktiivi 2. lisas.
- (20) Kohapealse koostöö ja kriisiolukordade juures tuleb täpsustada volitused ja asjaomaseid ülesanded, et tagada esindamata kodanike eest hoolitsemine. Kohalikus konsulaarkoostöös tuleks pöörata nõuetekohast tähelepanu esindamata kodanikele, näiteks muretseda liikmesriikide lähimate saatkondade ja konsulaatide asjakohased kontaktandmed.
- (21) Kriisi korral on piisav ettevalmistus ja kohustuste selge jagamine hädavajalik. Kriisiolukorra situatsiooniplaneerimine peaks seetõttu hõlmama esindamata kodanikke ning riiklikud situatsiooniplaneerimiskavad tuleks omavahel koordineerida. Selle juures tuleks arendada juhtriigi põhimõtet.³⁶
- (22) Edendada tuleks konsulaar- ja muude kriisiekspertide koostegutsemisvõimet, eriti nende osaluse kaudu olemasolevates valdkondadevahelistes kriisirühmades, näiteks liidu kodanikukaitse mehhanismi kaudu loodud rühmad.
- (23) Kolmandates riikides esindavad liitu tema delegatsioonid, kes koos liikmesriikide diplomaatiliste ja konsulaaresindustega aitavad rakendada liidu kodanike konsulaarkaitset käsitlevat õigust, mida on täpsustatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 35. Kooskõlas konsulaarsuhteid käsitleva Viini konventsiooniga võib liikmesriik anda konsulaarkaitset teise liikmesriigi nimel, kui asjaomasel kolmandal riigil ei ole selle suhtes vastuväiteid. Liikmesriikidel tuleks võtta kolmandate riikide suhtes vajalikke meetmeid, mis tagavad, et konsulaarkaitset oleks võimalik anda teise liikmesriigi nimel.
- (24) Isikuandmete töötlemise suhtes, mida teostavad liikmesriigid käesoleva direktiivi raames, kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ³⁷ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta.
- (25) Käesolev direktiiv ei tohiks mõjutada soodsamaid siseriiklikke sätteid, kui need on direktiiviga kooskõlas.
- (26) Käesoleva direktiivi eesmärk on edendada konsulaarkaitset, nii nagu seda on tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas. Sellega austatakse põhiõigusi ja järgitakse põhimõtteid, mida on tunnustatud eeskätt hartas, eriti mittediskrimineerimise põhimõtet, õigust elule ja isikupuutumatusse ning era- ja pereelule, lapse õigusi, kaitseõigust ning õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Käesolevat direktiivi tuleks rakendada kooskõlas nimetatud õiguste ja põhimõtetega.

³⁶ ELT C 317/6, 12.12.2008 (nõukogu dokument 2008/C 317/06).

³⁷ EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31.

- (27) Hartas sätestatud diskrimineerimiskeelu kohaselt peaksid liikmesriigid rakendama käesolevat direktiivi nii, et sellega ei diskrimineerita direktiiviga hõlmatud abisaajaid nende soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste tunnuste, keele, religiooni või usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, päritolu, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

1. PEATÜKK

Üldsätted

Artikkel 1

Reguleerimisese

Käesolevas direktiivis sätestatakse vajalikud koostöö- ja koordineerimismeetmed, et liidu kodanikel oleks lihtsam kasutada õigust saada teise liikmesriigi diplomaatiliselt või konsulaarasutuselt kaitset selle liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel niisuguse kolmanda riigi territooriumil, kus tema kodakondsusjärgne liikmesriik ei ole esindatud.

Artikkel 2

Abisaajad

1. Igal kodanikul, kellel on sellise ELi liikmesriigi kodakondsus, mis ei ole kolmandas riigis esindatud diplomaatilise või konsulaarasutusega, edaspidi „esindamata kodanik”, on õigus saada teise liikmesriigi konsulaar- ja diplomaatiliselt asutustelt kaitset asjaomase liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel.
2. Kodanikud, kellel on rohkem kui ühe ELi liikmesriigi kodakondsus, on esindamata, kui mitte ükski tema kodakondsusjärgne liikmesriik ei ole esindatud kolmandas riigis diplomaatilise või konsulaaresindusega.
3. Esindamata kodanike pereliikmetel, kes ei ole ELi kodanikud, on õigus saada konsulaarkaitset samadel tingimustel, nagu seda antakse abistava liikmesriigi kodaniku pereliikmetele, kes ei ole asjaomase liikmesriigi kodanikud.

Artikkel 3

Esinduse puudumine

1. Liikmesriik ei ole kolmandas riigis esindatud, kui tal ei ole selles riigis alalist kättesaadavat saatkonda või konsulaati.
2. Alaline saatkond või konsulaat on kättesaadav, kui ta saab pakkuda tõhusalt kaitset ning kui sinna pääseb ohutult mõistliku ajaga ja mõistlikult kauguselt.

ELi kodanikel peab olema võimalik kolmandas riigis tavapäraselt kasutatava transpordivahendiga jõuda saatkonda või konsulaati ja tagasi väljasõidukohta vähemalt samal päeval, välja arvatud juhul, kui kiireloomuliste asjaolude tõttu on vaja abi kiiremini. Saatkond või konsulaat ei ole kättesaadav, kui ta ei saa anda ajutiselt tõhusat kaitset, eelõige kui see on kriisi ajal ajutiselt suletud.

3. Aukonsuleid peetakse võrdväärseks kättesaadavate saatkondade või konsulaatidega nende volituste ulatuses riiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

Artikkel 4

Konsulaarkaitse kättesaadavus

1. Esindamata kodanikud võivad valida, millise liikmesriigi saatkonna või konsulaadi poole nad konsulaarkaitse saamiseks pöörduvad.
2. Liikmesriik võib alaliselt esindada teist liikmesriiki ning liikmesriikide kolmandas riigis asuvad saatkonnad ja konsulaadid võivad sõlmida kokkuleppeid kohustuste jagamise kohta eeldusel, et tagatakse taotluste tõhus menetlemise. Liikmesriigid teavitavad Euroopa Komisjoni niisugustest kokkulepetest eesmärgiga avaldada see teave komisjoni asjaomasel internetilehel.

Artikkel 5

Isikutuvastus

1. Saatkond või konsulaat reageerib kaitse saamise taotlusele, kui taotleja tõendab passi või isikutunnistusega, et ta on ELi kodanik.
2. Kui ELi kodanik ei saa esitada kehtivat passi või isikutunnistust, võib kodakondsust tõendada muul viisil, kontrollides seda vajaduse korral selle liikmesriigi diplomaatiliste või konsulaarasutuste kaudu, mille kodanik taotleja väidab ennast olevat.
3. ELi kodanike pereliikmetele, kellele on viidatud käesoleva direktiivi artikli 2 lõikes 3, kohaldatakse seda artiklit perekondlike sidemete tõendamise kaudu *mutatis mutandis*.

Artikkel 6

Abi liigid

1. Liikmesriikide saatkonnad või konsulaadid tagavad esindamata kodanikele konsulaarkaitse nii, nagu nad oleksid asjaomase liikmesriigi kodanikud.
2. Lõikes 1 viidatud konsulaarkaitse hõlmab abi andmist järgmistel juhtudel:
 - (a) vahistamine või kinnipidamine;
 - (b) kuriteo ohvriks langemine;
 - (c) raske õnnetus või haigus;
 - (d) surm;
 - (e) hädaolukorra puhul abistamine ja repatrieerimine;
 - (f) vajadus tagasipöördumistunnistuse järele.³⁸

2. PEATÜKK

Koordineerimis- ja koostöömeetmed

Artikkel 7

Üldpõhimõte

Liikmesriikide diplomaatilised ja konsulaarasutused teevad omavahel ja ELiga tihedat koostööd ja koordineerivad oma tegevust, et tagada esindamata kodanikele konsulaarkaitse samadel tingimustel nagu oma kodanikele. Kui konsulaat või saatkond abistab esindamata kodanikku, võetakse ühendust piirkondlikult vastutava lähima konsulaadi või saatkonna või kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi välisministeeriumiga. Liikmesriigid teavitavad välisministeeriumite asjaomastest kontaktisikutest Euroopa välisteenistust, kes ajakohastab pidevalt neid andmeid oma turvalisel internetilehel.

³⁸

Nagu nähakse ette nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate otsuses 96/409/ÜVJP tagasipöördumistunnistuse kehtestamise kohta, EÜT L 168, 16.7.1996, lk 4.

Artikkel 8

Vahistamine või kinnipidamine

1. Kui artikli 6 lõikest 1 ei tulene teisiti, täidavad liikmesriikide saatkonnad või konsulaadid esindamata kodaniku vahistamise või kinnipidamise korral eelkõige järgmisi ülesandeid:
 - (a) abistavad kodaniku palvel kodaniku pereliikmete või muude sugulaste teavitamisega;
 - (b) külastavad kodanikku ning kontrollivad vanglas kohtlemise miinimumstandarditest kinnipidamist;
 - (c) annavad kodanikule teavet kinnipeetu õiguste kohta.
2. Kui liikmesriigi saatkonda või konsulaati teavitatakse esindamata kodaniku vahistamisest või kinnipidamisest, teavitab see omakorda juhtunust kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki ning edastab sellele kogu tema käsutuses oleva asjakohase teabe. Liikmesriik võtab kodaniku soovi korral ühendust kodaniku pereliikmete või muude sugulastega.
3. Saatkond või konsulaat teavitab pärast oma külaskäiku kodaniku juurde ja vanglas kohtlemise miinimumstandardite kontrollimist sellest kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki. Ta teavitab viivitamata kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki mis tahes väärkohtlemise kaebustest.
4. Saatkond või konsulaat teavitab kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki, millist teavet ta kodanikule tema õiguste kohta andis. Ta tegutseb vahendajana, sealhulgas seoses armuandmispalve või ennetähtaegse vabastamise taotluse koostamisega ja ka siis, kui kodanik soovib taotleda üleviimist. Vajaduse korral tegutseb ta kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi diplomaatiliste või konsulaarasutuste kaudu makstud õigustasude vahendajana.

Artikkel 9

Kuriteo ohver

1. Kui artikli 6 lõikest 1 ei tulene teisiti, täidavad liikmesriikide saatkonnad või konsulaadid esindamata kodaniku langemise korral kuriteo ohvriks eelkõige järgmisi ülesandeid:
 - (a) abistavad kodaniku pereliikmete või muude sugulaste teavitamisega, kui kodanik seda soovib;
 - (b) annavad kodanikele teavet ja/või abi olulistes õigus- ja tervishoiuküsimustes.

2. Saatkond või konsulaat teavitab kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki juhtunust, selle tõsidusest ja antud abist ning suhtleb kodaniku pereliikmete või muude sugulastega, kui kodanik on võimaluse korral selleks oma nõusoleku andnud.

Artikkel 10

Raske õnnetus või haigus

1. Kui artikli 6 lõikest 1 ei tulene teisiti, täidavad liikmesriikide saatkonnad või konsulaadid esindamata kodaniku raske õnnetuse või haiguse korral eelkõige järgmisi ülesandeid:
 - (a) abistavad kodaniku pereliikmete või muude sugulaste teavitamisega;
 - (b) annavad arstiabi, muid kui rahalisi küsimusi käsitlevaid nõuandeid ja abistavad repatrieerimisega.
2. Saatkond või konsulaat teavitab kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki juhtunust, selle tõsidusest ja antud abist ning suhtleb vajaduse korral kodaniku pereliikmete või muude sugulastega. Meditsiinilise evakueerimise vajaduse korral teavitab ta sellest kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki. Mis tahes meditsiinilise evakueerimise kohta tuleb saada kodaniku kodakondsusjärgselt liikmesriigilt eelnev nõusolek, välja arvatud äärmiselt kiireloomulised juhtumid.

Artikkel 11

Surm

1. Kui artikli 6 lõikest 1 ei tulene teisiti, täidavad liikmesriikide saatkonnad või konsulaadid esindamata kodaniku surma korral eelkõige järgmisi ülesandeid:
 - (a) abistavad kodaniku pereliikmete teavitamisega;
 - (b) muretsevad vajaduse korral surnukeha repatrieerimiseks surmatunnistuse, arstitõendi ja reisiloa.
2. Kui liikmesriigi konsulaati või saatkonda teavitatakse esindamata kodaniku surmast, teavitab see omakorda kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki. Liikmesriik võtab ühendust surnud kodaniku pereliikmetega. Pärast lähisugulaste soovide kindlakstegemist surnukeha matmise, tuhastamise või repatrieerimise asjus abistab saatkond või konsulaat vajaduse korral repatrieerimiseks vajaliku surmatunnistuse, arstitõendi või reisiloa muretsemisega.

3. PEATÜKK

Finantsmenetlused

Artikkel 12

Üldeeskirjad

Kui esindamata kodanik palub abi ettemakse või repatrieerimise vormis, kohaldatakse järgmist menetlust, kui artikli 6 lõikest 1 ei tulene teisiti:

- (a) esindamata kodanik kohustub maksma täies ulatuses tagasi oma kodakondsusjärgsele liikmesriigile ettemakse või tehtud kulutused, millele vajaduse korral lisandub konsulaartasu, kasutades 1. lisas esitatud standardvormi;
- (b) abistava saatkonna või konsulaadi nõudel esitab kodaniku kodakondsusjärgne liikmesriik sellele viivitamata taotlust käsitleva vajaliku teabe ning selgitab välja, kas ette on nähtud konsulaartasu;
- (c) abistav saatkond või konsulaat teavitab kodaniku kodakondsusjärgset liikmesriiki mis tahes taotlusest ettemakse või repatrieerimise kohta, mida ta on menetlenud;
- (d) kodaniku kodakondsusjärgne liikmesriik hüvitab abistava saatkonna või konsulaadi kirjaliku taotluse korral täies ulatuses mis tahes ettemakse või tehtud kulud, kasutades selleks 1. lisas esitatud vormi.

Artikkel 13

Lihtsustatud menetlus kriisiolukordades

1. Kriisiolukordades koordineerib abistav saatkond või konsulaat kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigiga mis tahes evakueerimist või esindamata kodanikule muu vajaliku toetuse andmist.

Abistav liikmesriik esitab mis tahes taotlused sellise evakueerimise või toetuse kulude hüvitamiseks kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi välisministeeriumile. Abistav liikmesriik võib taotleda kulude hüvitamist ka siis, kui esindamata kodanik ei ole allkirjastanud artikli 12 punkti a kohast tagasimaksekohustuse dokumenti.

Käesolev lõige ei takista kodaniku kodakondsusjärgsel liikmesriigil nõudmast tagasimaksmist riigisiseste eeskirjade alusel.

2. Suurte kriiside korral hüvitab kodaniku kodakondsusjärgne liikmesriik evakueerimise või toetuse kulud proportsionaalselt, jagades üldkulud abistatud kodanike arvuga, kui abistav liikmesriik seda nõuab.

3. Kui kulusid ei ole võimalik välja arvutada, võib abistav liikmesriik taotleda kulude hüvitamist toetuse liigile kindlaks määratud summade alusel, nagu on sätestatud 2. lisas.
4. Kui abistav liikmesriik sai abistamiseks rahalist toetust liidu kodanikukaitse mehhanismi kaudu, määratakse kodaniku kodakondsusjärgse liikmesriigi osa suurus kindlaks pärast ELi osa mahaarvamist.
5. Kulude hüvitamise taotlemisel kasutatakse ühtseid vorme, mis on esitatud 2. lisas.

4. PEATÜKK

Koostöö ja koordineerimine kohalikul tasandil ja kriisiolukorras

Artikkel 14

Kohalik koostöö

Kohalikud koostöökoosolekud hõlmavad esindamata kodanikke käsitleva teabe korrapäraselt vahetamist niisugustes küsimustes nagu kodanike turvalisus, vanglatingimused ja konsulaarabi kättesaadavus. Juhul kui välisministeeriumid ei ole omavahel teisiti kokku leppinud, esindab liikmesriiki või liidu delegatsiooni kohapeal määratud eesistuja. Eesistuja ajakohastab korrapäraselt kontaktandmeid, eriti seoses esindamata liikmesriikide kontaktpunktidega, ning jagab neid kohalike saatkondade ja konsulaatidega ning liidu delegatsiooniga.

Artikkel 15

Kriisikoostöö

1. Põhjaliku valmisoleku tagamise eesmärgil hõlmab situatsiooniplaneerimine ka esindamata kodanikke. Kolmandas riigis esindatud liikmesriigid koordineerivad oma situatsiooniplaneerimiskavad omavahel ja liidu delegatsiooniga. Nad lepivad kokku asjaomastes ülesannetes, et tagada kriisi korral esindamata kodanike täielik abistamine, määravad kogunemiskohtade esindajad ning teavitavad esindamata kodanikke kriisiks valmistumise korraldustest oma kodanikega samadel tingimustel.
2. Kriisi korral teevad liikmesriigid ja EL tihedalt koostööd, et tagada esindamata kodanikele tõhus abi. Liikmesriigid ja EL teavitavad üksteist saadaolevast evakueerimissuutlikkusest aegsasti. Liikmesriikide taotlusel võivad liikmesriike toetada ELi tasandi päästemeeskonnad, sealhulgas konsulaareksperdid, eriti esindamata liikmesriikidest.

Artikkel 16

Juhtriik

1. Käesolevas direktiivis on juhtriik (juhtriigid) üks või mitu liikmesriiki konkreetses kolmandas riigis, kes vastutab/vastutavad koordineerimise eest ja juhivad abistamist kriisiks ettevalmistumisel ja selle ajal ning see hõlmab spetsiifilist esindamata kodanikega seotud rolli.
2. Liikmesriik määratakse konkreetses kolmandas riigis juhtriigiks, kui ta on andnud oma sellesisulisest kavatsusest teada olemasoleva turvalise sidevõrgu kaudu, juhul kui mõni teine liikmesriik ei esita selle suhtes 30 päeva jooksul vastuväiteid või kui esitatud juhtriik ei ole turvalise sidevõrgu kaudu selle ülesande täitmise soovist loobunud. Kui juhtriigi ülesannet soovib hakata ühiselt täitma rohkem kui üks liikmesriik, teavitavad nad ühiselt sellekohasest soovist turvalise sidevõrgu kaudu. Kriisi korral võib seda ülesannet hakata viivitamata täitma üks või mitu liikmesriiki ja sellest teavitatakse 24 tunni jooksul. Liikmesriigid võivad pakkumisest keelduda, kuid nende kodanikel ja võimalikel abisaajatel on artikli 6 lõike 1 kohaselt endiselt õigus saada juhtriigilt abi. Juhtriigi puudumise korral lepivad kohapeal esindatud liikmesriigid kokku, milline liikmesriik koordineerib esindamata kodanikele antavat abi.
3. Kriisiks valmisolekuks tagab juhtriik (juhtriigid), et saatkondade ja konsulaatide situatsiooniplaneerimises oleks nõuetekohaselt arvestatud esindamata kodanikega, et situatsiooniplaneerimiskavad oleksid koordineeritud ja et saatkondi ja konsulaate ning liidu delegatsioone oleks nendest kokkulepetest nõuetekohaselt teavitatud.
4. Kriisi korral vastutab juhtriik (juhtriigid) või abi koordineeriv liikmesriik esindamata kodanikele abistamise, kokkukutsumise ja vajaduse korral turvalisse kohta evakueerimise koordineerimise ja läbiviimise eest ning teda abistavad teised asjaomased liikmesriigid. See tagab ka esindamata liikmesriikidele kontaktpunkti, mille kaudu nad saavad teavet oma kodanike kohta ja koordineerida vajaliku abi andmist. Juhtriik (juhtriigid) või esindamata kodanike abistamist koordineeriv liikmesriik võib vajaduse korral kasutada selliseid vahendeid nagu ühenduse kodanikukaitse mehhanism ning paluda toetust välisteenistuse kriisiohje struktuuridelt. Liikmesriigid annavad juhtriigile (juhtriikidele) või abi koordineerivale liikmesriigile kogu vajaliku teabe nende kriisiolukorras viibivate esindamata kodanike kohta.

5. PEATÜKK

Lõppsätted

Artikkel 17

Soodsam kohtlemine

Liikmesriigid võivad kehtestada või säilitada soodsamad sätted, kui need on kooskõlas käesoleva direktiiviga.

Artikkel 18

Rakendamine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [...]. Nad edastavad kõnealuste normide teksti ning kõnealuste normide ja käesoleva direktiivi vahelise vastavustabeli viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetud põhiliste õigus- ja haldusnormide teksti.

Artikkel 19

Kehtetuks tunnistamine

Otsus 95/553/EÜ tunnistatakse kehtetuks alates [...].

Artikkel 20

Järelevalve ja hindamine

Liikmesriigid esitavad komisjonile kogu asjakohase teabe esindamata kodanike õiguse rakendamise ja käesoleva direktiivi rakendamise kohta, sealhulgas iga-aastase ülevaate statistika ja asjakohaste juhtumite kohta. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele aruande käesoleva direktiivi rakendamise kohta [...].

Artikkel 21

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 22

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja*

1. LISA

A. Kulude hüvitamise taotluse vorm (artikkel 12)

1. Taotleva liikmesriigi saatkond või konsulaat

2. Kodaniku kodakondsusjärgne liikmesriik

(piirkondlikult vastutav kõige lähemal asuv saatkond või konsulaat või välisministeerium)

3. Sündmuse kirjeldus

(kuupäev, koht)

4. Abistatud kodaniku/kodanike andmed (lisatakse eraldi)

Täisnimi	Sünniaeg ja -koht	Reisidokumendi nimetus ja number	Antud abi liik	Kulud
----------	-------------------	----------------------------------	----------------	-------

5. Kulud kokku

6. Pangakonto, millele kulude eest hüvitatav summa kantakse

7. Lisa: tagasimaksekohustus (vajaduse korral)

B. Ühtne vorm – tagasimaksekohustus (rahaline abi)

TAGASIMAKSEKOHUSTUSE ÜHTNE VORM (ETTEMAKSE)

Mina, (hr/pr/prl) (täisnimi trükitähtedega)

.....
passi nr:..... väljastamiskoht:.....

kinnitan, et sainsaatkonnalt/konsulaadilt
.....(asukoht)

.....suuruse summa
ettemakse vormis jaoks (sealhulgas mis tahes tasu)

ning kohustun nõudmise korral maksma tagasi

..... välisministeeriumile/valitsusele
kooskõlas selle riigi õigusaktidega selle summaga võrdväärse summa (valuuta)

.....ettemakse päeval kehtinud vahetuskursi järgi.

Minu aadress (*) (trükitähtedega) (riigis)
on:.....

.....
.....

..... KUUPÄEV ALLKIRI

(*) alalise aadressi puudumise korral märkige kontaktaadress.

C. Tagasimaksekohustuse ühtne vorm (repatrieerimine)

TAGASIMAKSEKOHUSTUSE ÜHTNE VORM (REPATRIEERIMINE)

Mina, (hr/pr/prl) (täisnimi trükitähtedega)

.....
sündinud (linn):..... (riik):
(kuupäev):.....
passi nr:..... väljastamiskoht:.....
väljastamiskuupäev: ja isikukood:
kohustun käesolevaga hüvitama nõudmise korral valitsusele
asjaomase riigi õigusaktide kohaselt summad, mis valitsuse
konsulaarametnik(asukoht) on minu või mind saatvate pereliikmete
repatrieerimiseks (sihtkoht) või sellega seoses minu nimel
tasunud või mulle ettemaksu vormis andnud ning tasuma kõik repatrieerimisega seotud
asjakohased konsulaartasud.

Need on:

- i) (*) piletid
elamiskulud
muud kulud
MILLEST ON MAHA ARVATUD minu makstud summa
KONSULAARTASUD:
repatrieerimistasu
teenustasu
tasu passi eest / erakorralised tasud
(..... tundi/ tunni kohta)

ii) (**) Kogu raha, mis on makstud minu nimel minu või mind saatvate pereliikmete
repatrieerimiseks või sellega seoses ning mida ei saa kindlaks määrata ajal, mil ma selle
tagasimaksekohustuse allkirjastan.

Minu aadress (***) (trükitähtedega) (riigis) on:

.....
.....
.....
KUUPÄEV ALLKIRI

(*) Mittevajalik maha tõmmata: konsulaarametnik ja taotleja peaksid kinnitama
mahatõmbamist oma initsiaalidega dokumendi serval.

(**) Mittevajalik maha tõmmata: konsulaarametnik ja taotleja peaksid kinnitama
mahatõmbamist oma initsiaalidega dokumendi serval.

(***) Kui teil ei ole alalist aadressi, märkige kontaktaadress.

2. LISA

A. Kriisilukorras tehtud kulude hüvitamise taotluse vorm (artikkel 13)

1. Taotlev liikmesriik

2. Kodaniku kodakondsusjärgne liikmesriik

(välisministeerium)

3. Sündmuse kirjeldus:

(kuupäev, koht)

4. Abistatud kodaniku/kodanike andmed (lisatakse eraldi)

Täisnimi	Sünniaeg ja -koht	Reisidokumendi nimetus ja number	Antud abi	Kulud
----------	-------------------	----------------------------------	-----------	-------

5. Arvutusmeetod

☐ Tegelikud kulud

☐ Proportsionaalsuse alusel (*pro rata*)

☐ Kindlaksmääratud summa

6. Kulud kokku

7. Pangakonto, millele kulude eest hüvitatav summa kantakse

8. Lisa: tagasimaksekohustus (vajaduse korral)

B. Kindlaksmääratud summad

Toetuse liik	Kindlaksmääratud summa
Evakueerimine – pikamaareis	Viimase saadaoleva kommertslennu pilet: evakueerimiskohast sihtkohta (VÕI 1 000 eurot)
Riigisisene reis ohutusse kohta	150 eurot
Arstiabi	2 500 eurot
Elamiskulud (osutatud majutus- ja toitlustusteenused)	200 eurot (päevas)